

*Pusztai Gábor*¹

A MAGYAR DALOSKÖNYV ÉS A HOLLAND–MAGYAR KAPCSOLATOK
A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

ABSTRACT

The Hungarian Songbook (Magyar Daloskönyv) and Dutch–Hungarian relations between the two world wars.

Published in 1923 by Aurél Kern and Péter Jekel, the Hungarian Songbook is a typical product of post-Trianon Hungary. This three-language publication (Hungarian, German and Dutch) aimed to promote the uniqueness of Hungarian culture abroad and to win friends and supporters for Hungarian music and culture, as well as for the Hungarian cause (i.e. Hungarian foreign policy), whose primary aim during this period was revanchism and revisionism. The compilation of the songbook's contents was also a means to this end. Alongside Hungarian folk songs, it includes the ecclesiastical hymn 'Térj magadhoz drága Sion' ('Return to yourself, dear Sion'), which was sung by the Hungarian galley slaves liberated by the Dutch admiral Michiel de Ruyter in 1676. This was done to connect with foreign (Dutch and Swiss) Protestants, strengthen historical ties and appeal for help and sympathy for Hungary.

Keywords: Dutch–Hungarian relations, Trianon, Hungary between the two world wars, Kern Aurél, Jekel Péter

1923-ban egy feltűnően szép kivitelű füzetecske jelent meg Budapesten *Magyar Daloskönyv* címmel.² A kiadvány háromnyelvű, német, holland és magyar, a címlapján egy színes nyomat látható, mely minden Magyarországról alkotott klisének megfelel: delelő magyar szürke gulya mellett gémeskutak, az előtérben mezítlábas

- 1 Pusztai Gábor (PhD, dr. habil), néderlandista, irodalomtörténész, a Debreceni Egyetem BTK GI Néderlandisztika Tanszékének habilitált egyetemi docense. Kutatási területe: magyar-holland kapcsolatok, (poszt)koloniális holland irodalom, gpusztai@unideb.hu
- 2 KERN Aurél - JEKEL Péter (szerk.): *Hongaarsch liedboek, Ungarisches Liederbuch, Magyar Daloskönyv*, ford. Jekel Péter, Telcs Sarolta, Budapest, Kern & Jekel, 1923. Ezúton is köszönöm Grégász Miklósnak, a DE könyvtárosának, hogy felhívta figyelmemet erre a kiadványra.

menyecske, tőle jobbra bőgatyás gulyás, vállán szűrrel. A kiadó a két szerkesztő is egyben: Dr. Peter Jekel és Aurel von Kern, vagyis a zenekritikus és zeneszerző Kern Aurél (1871–1928) és a volt belügyi államtitkár-helyettes és műfordító Jekel Péter (1869–?). Jekelt ugyan 1920-ban „a kommunizmus alatt és a román megszállás alatt tanúsított nemzetellenes viselkedéséért”³ hivatalvesztésre ítélte a fegyelmi bizottság,⁴ de négy évvel később rehabilitálták.⁵ Az első világháborús érdemeiért többször kitüntették (III. osztályú vaskorona rend, Ferenc József-rend hadiékítményes középkeresztje). Nemcsak politikusként, de a magyarországi német közösség vezéralakjaként is ismert volt. Irodalmi és műfordítói tevékenységének elismeréseként tagja volt a Petőfi Társaságnak és a Vörösmarty Társaságnak is.⁶ Németre fordította többek között Vörösmarty Mihály⁷ és Reményik Sándor⁸ verseit.

Kern 1898-ban millenniumi zenei királydíjat kapott, 1915-ben az Operaház igazgatója, majd 1917-től a Nemzeti Zenede ügyvezető igazgatója lett. 1923-tól a Petőfi Társaság tagja, 1925-től a rádió zenei tanácsadója volt, tehát a kor zenei egyéniségeinek kiemelkedő alakjai közé tartozott. A *Daloskönyv* német fordítását Jekel Péter, a hollandot Telcs Sarolta készítette, mindkettő magas színvonalú, kifejezetten jól sikerült munka. A *Magyar Daloskönyv* összeállítói és fordítói tehát a korban ismert, hozzáértő szakemberek voltak, akik alapos munkát végeztek és a füzetke megjelenése után is szívükön hordozták annak terjesztését, reklámozását.

A budapesti La Fontaine Társaság 1923. júniusi közgyűlésén Vikár Béla főtítkárszámos frissen megjelent irodalmi alkotás mellett ismertette a *Magyar Daloskönyvet* is.⁹ A szerkesztők gondoskodtak róla, hogy a tartalmát koncert formájában is bemutassák a nagyközönségnek. 1924. február 9-i, német nyelvű bemutatóestjükön Grill Lola és Molnár Imre, valamint a Budapesti Német Férfikar lépett fel, és Pekár Gyula, a Petőfi Társaság elnöke méltatta Jekel és Kern munkáját.¹⁰

3 Az államtitkári fegyelmi bizottság, *Budapesti Közlöny* 54/131, 1920. június 11., 2.; Hivatalvesztésre ítélte államtitkár, 8 *Órai Újság* 1920. június 11., 3.

4 Jekel a határőrség országos főparancsnokaként egy útlevelüzérkedési ügybe keveredett bele, melyet Jekel szerint egy minisztériumi összekötő, Adorján Sándor követett el. Jekel minden vádat tagadott. lásd: Nyilatkozat, *Budapesti Hírlap* 1920. január 9., 5.

5 Jekel visszakapta minisztériumi állását, amit barátai és tisztelői ünnepeltek. Jelen voltak többek között Perényi Zsigmond volt belügyminiszter, Sándor László nyugalmazott főkapitány, valamint Gömbös Gyula és Wild József nemzetgyűlési képviselők is. Lásd: Elégtétel a meghurcolt Jekel Péter helyettes államtitkárnak, *Friss Újság* 1924. május 13., 4.; Jekel Péter dr. üdvözlése, *Budapesti Hírlap* 1924. május 13., 7.

6 SZENTMIKLÓSSY Géza (szerk.): *A Magyar Feltámadás Lexikona*, Budapest, A Magyar Feltámadás Lexikona Kiadás, 1930, 713.

7 VÖRÖSMARTY Mihály: *Ausgewählte Gedichte*, übertragen von Peter Jekel, Leipzig, Blumberg, 1901.

8 VÉGVÁRI: *Zu Hilfe! Stimmen aus dem Siebenbürgischen Grenzmark 1918-1919*. übertragen von Peter Jekel, Budapest, Magyarország Területi Épségének Védelmi Ligája, 1920.

9 A Lafontaine Társaság, *Budapesti Hírlap*, 1923. június 27., 5.

10 A magyar népdal külföldön, *Az Újság*, 1924. február 6., 6.; Magyar költők német nyelven, *Szózat*, 1924. február 10., 10.

A *Magyar Daloskönyv* előszava hollandul és németül olvasható, melyben a kiadók, Kern és Jekel egyértelműen megfogalmazzák munkájuk célját: „Ameny-nyiben ezzel a kiadvánnyal sikerül külföldön is terjeszteni a magyar dalt és annak barátokat szereznünk, akkor munkánk elnyerte méltó jutalmát.”¹¹ A könyv célja – hogy megismertesse a külfölddel a magyar (nép)dál szépségeit – nem csak a holland és a német olvasókra korlátozódott. Az előszó tanúsága szerint a terv az volt, hogy az első füzetet majd egy angol, francia, olasz, svéd és finn nyelvű kiadvány is követni fogja. Ebből azonban nem lett semmi, legalábbis ilyen nyelvű kiadványoknak nem találtam nyomát.

Az, hogy az első kiadvány épp német és holland nyelven jelent meg, és épp az 1920-as évek elején, nem volt véletlen. A *Daloskönyv* borítóján egyértelműen feltüntették a füzet árát, amiből kiderül, hogy a német és a holland nyelvterületen pontosan melyek voltak a célországok: Ein holl. Gulden, 2,3 Schweizer Franken. Vagyis egy holland gulden illetve 2,3 svájci frank volt a *Daloskönyv* ára. Belgium mellett Svájc és Hollandia voltak a gyermekvonat akciónak legfontosabb célállomásai, 1920-tól ide ment a legtöbb magyar gyermek az Országos Gyermekvédő Liga szervezésében.

11 „Wanneer het ons gelukt door dit werk voor het Hongaarsche lied een weg naar het buitenland te banen, om daar nieuwe vrienden te verwerven, dan zijn wij voor onze moeite rijkelijk beloond.” Voorwoord. in: Kern-Jekel (szerk.): *Magyar Daloskönyv*, 3.

GYERMEKVONATOK

A vesztes háború, az azt követő káosz és fosztogatás, az őszirózsás forradalom, a tanácsköztársaság, a román megszállás borzalmai, a vörös- és a fehérterror, majd Trianon és következményei térdre kényszerítették a magyar társadalmat. Az erőszak a háború lezárása és a harcok megszűnte után is még évekig folytatódott.¹² Ebben a helyzetben a társadalom alsó- és a középrétegének gyermekei voltak a legvédtelenebbek, ők szorultak leginkább segítségre. Főleg a nagyvárosi gyerekek éheztek, fáztak és betegségek tizedelték őket. Ezt a helyzetet igyekezett orvosolni egy különleges humanitárius akció keretében Svájc, Belgium, Svédország és Anglia mellett Hollandia is. Példátlan mértékű segélyakciót indítottak a hollandok a magyar gyermekek megsegítésére, melynek keretén belül 1920 és 1930 között több mint 28.000 magyar gyermek tölthetett hónapokat holland nevelőszülőknél. A nagyszabású humanitárius mentőakció Magyarországon a „gyermekvonatok” néven vált ismertté. A gyermekvonatoknak a humanitárius oldalon túl egyéb hatásai is voltak a két ország kapcsolatára. Fellendült a turizmus, megélénkültek a gazdasági kapcsolatok, kulturális téren is elkezdődött a közeledés a két ország között, de az egyházi és politikai kapcsolatok is megerősödtek.¹³ A második világháború után a gyermekmentő akciók folytatódtak, igaz csak rövid ideig, és jóval kevesebb résztvevővel.¹⁴

A gyermekeken keresztül a holland társadalom széles rétegében tudatosult Magyarország létezése, sorsa, társadalmi, (kül)politikai helyzete.¹⁵ Az Utrechti Egyetemen 1939-ben a magyar oktatás is elindult. Megélénkült az irodalmi művek fordítása. A hollandok már a harmincas években megismerhették Márai Sándor, Kassák Lajos, Molnár Ferenc, Zilahy Lajos és sok más magyar író műveit.¹⁶ Magyarország

12 Lásd erről bővebben: ABLONCZY Balázs: *Ismeretlen Trianon. Az összeomlás és a békeszerződések történetei 1918-1921*, Budapest, Jaffa, 2020, 178.

13 RÉTHELYI Orsolya: „Légy reménységgel: Nézz Hollandiára. / Nézz királynéjára! Nem vagy több árva” Vilma királynő 1923-as trónjubiléuma és a ’Magyar ablak’ a holland királyi palotában, in: Bárány Attila, Fazakas Gergely Tamás, Pusztai Gábor, Takács Miklós (szerk.): *Németalföld emlékei Magyarországon, magyar-holland kapcsolatok*, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2017, 122–143.

14 PUSZTAI Gábor: ’Gyermekmentő akciók a második világháború után Magyarországon’, in: Aalders, Maarten J., Pusztai Gábor, Réthelyi Orsolya (szerk.): *A gyermekvonatok. Élő hid Magyarországra, Hollandia és Belgium között az első világháború után*, Budapest: L’Harmattan, 2020. 163–193.

15 Hollandiában számos kiadvány jelent meg a trianoni Magyarországról, annak irodalmáról, nyelvről, kultúrájáról a két világháború között. Pl: ABBING, A. B. M.: *Het drama van Trianon*, Amsterdam, Van Campen, 1931.; DEKKER, W. A.: *Van Godsdienst en Vaderland*, Nijkerk, Callenbach, 1939.; HOEKSTRA, Elly: *Eenige bijzonderheden over de Hongaarsche taal*, Utrecht, 1939.; NOPPEN, Henry J. van: *Eenige indrukken en beschouwingen over Hongarije en zijne bevolking*, ’s Gravenhage, 1925.; VREDENBURCH, W. C. A. baron van: *Hongarije en de Hongaren*, Leiden, Sijthoff, 1936.; WORMSER, C. W.: *Mijn Balkanreis*, Bandoeng/Amsterdam, Vorkink, 1936.; SCHNEIDERS, Frans: *Hongarije. Het lied van de Donau*, ’s Hertogenbosch, Teuling, [1936].

16 PUSZTAI Gábor: A holland irodalom magyar hollandiai nagykövetei: Madelon Lulofs és Székely László műfordítói tevékenységéről, *Alföld*, 66/2 (2015), 93–101.

ezzel mintegy felkerült náluk a térképre. Megnőtt az érdeklődés Magyarország iránt, és a hollandok nemcsak Bécsig vagy Budapestig merészkedtek, hanem gyakran ellátogattak a Kálvinista Rómába is, ezzel elmélyítve az egyházi, tudományos és személyes kapcsolatokat.¹⁷

A gyermekvonatok, vagyis a holland, belga, angol, svéd és svájci nevelőszülők féltő gondoskodása hatalmas segítséget jelentett az éhező gyermekeknek és családjuknak. A humanitárius segítség minden szempontból szükséges volt. Azt is látnunk kell azonban, hogy a gyermekmentő akció sikere nemcsak a befogadó nemzetek – elsősorban a hollandok – segítőkészségének, szociális érzékenységének, felebaráti szeretetének volt köszönhető, hanem a magyar kormány készséges együttműködésének is. És ebbe a humanitárius akcióba magyar részről vegyült némi politikai érdek is. A gyermekvonatok a Trianon utáni Magyarországon az egyik kitörési pontot jelentették a külpolitikai elszigeteltségből. Ebben az időszakban a magyar külpolitika minden lehetőséget megragadott, hogy ellensúlyozza a kedvezőtlen nemzetközi környezet hatásait, az ellenséges szomszédok propagandatevékenységét, Magyarország negatív külföldi sajtóját. Tudományos, egyházi, sport-, művészeti és személyes kapcsolatokat is felhasználtak, hogy a nemzetközi közvéleményt tájékoztassák Magyarország valós helyzetéről, az országot ért tragédiáról, a trianoni igazságtalanságról. Ebbe a politikai helyzetbe simultak bele a Nyugat-Európába induló gyermekvonatok is. Az Országos Gyermekvédelmi Liga által szervezett humanitárius akció, amellet, hogy ténylegesen szükséges volt a lesóványodott, háborús traumán túlesett, gyakran árva vagy félárva gyermekek külföldi üdültetése, beleillett a magyar kormány politikájába. A szegény, lerongyolódott gyermekek tízezrei, mint megannyi kis diplomata hirdették pusztá jelenlétükkel Hollandiában, Belgiumban, Svájcban, Svédországban vagy Angliában a sanyarú magyar sorsot, és keltettek szimpátiát több millió nyugat-európai polgárban a magyarok iránt. A gyermekakció hosszú éveken keresztül sikeresen folyt, mindaddig, míg a politikai érdek és a partnerországok ezt lehetővé tették.

A ZENE, MINT DIPLOMÁCIAI ESZKÖZ

A zene, mint univerzális művészeti eszköz szintén fontos szerepet játszott a politikai elszigeteltségből való kitörésben a Trianon utáni Magyarországon. Az alábbiakban egy példát szeretnék részletesen ismertetni, a Budai Dalárda esetét.

1923-ban Amszterdamban rendezték meg a Nemzetközi Kórusfesztivált, melyen holland, német, belga, francia, finn, svájci, lengyel és csehszlovák kórusok mellett a magyar Budai Dalárda is részt vett.¹⁸ Június 14-én indult a negyvenhét tagú magyar kórus Hollandiába, és ötvenöt órás út után érkeztek meg harmadosztályú

17 PUSZTAI Gábor: „Minden kis gyermekszív szavára/Virág fakad Hollandiában” Debrecen és a holland gyermekvonatok, *Mediárium*, 14/1–3 (2020), 29–43.

18 Hongaarsche zangers, *Delftsche Courant*, 1923. június 2., 10.

vasúti kocsijukon Amszterdamba.¹⁹ A magyar kórus Vilma holland királynőnek adott szerenádot a hollandok nagylelkű segítségével, amiért a magyar gyermekek ezreit nyaraltatták,²⁰ valamint a magyar kormány megbízásából a holland nevelőszülőknek is koncertet adtak.²¹ A kétórás ingyen koncert Hágában, az állatkert nagytermében került megrendezésre 1923. június 20-án.²²

Maga a kórusverseny az amszterdami RAI rendezvényközpontban, 5000 fős közönség előtt zajlott. Az „excellence” kategóriájú férfikórusok közül hét indult a versenyen: két belga, három német, egy magyar és egy lengyel.²³ Nem véletlen, hogy éppen a budapesti polgármester, Sipőcz Jenő (1878–1937) volt az, aki a holland szervezőknek írt levelében arra bízta a hollandokat, hogy az Olimpiai Játékok mintájára a kórusszövetségek alakítsanak egy állandó nemzetközi bizottságot, abból a célból, hogy a nemzetközi kórusversenyt rendszeresen, mindig más európai nagyváros rendezésében tartsák meg.²⁴ Egy ilyen rendszeres megjelenés a magyar félnek lehetőséget adott volna, hogy a külpolitikai elszigeteltségből kitörhessen, és nemzetközi porondon mutathassa meg magát. Maga a kórusverseny 1923. június 17-én kezdődött, és a magyar kórus vezetője, Ripka Ferenc (1871–1944), Budapest későbbi (1925–1932) főpolgármestere mondott beszédet németül. Ebben köszönetet mondott a szervezőknek, hogy ezzel a versennyel is hozzájárulnak a háború utáni Európában a népek megbékéléséhez, majd kihangsúlyozta, hogy a magyar gyermekek befogadásáért külön köszönetet érdemelnek a hollandok, és egy himzett, magyar nemzeti színű zászlószalagot adott át a holland házigazdáknak.²⁵ A Budai Dalárda végül fölényesen megnyerte a nemzetközi versenyt, elhozta az első díjjal járó összesen 650 guldenes nyereményt a második helyezett német kórus, az esseni „Männergesangvereine Sängerbund” és a harmadik helyezett, szintén német „Männergesangvereine Solingen” előtt.²⁶ A kórusverseny és a magyar kórus sikere természetesen Hollandiában is sajtóhír volt, de nem tartozott a vezető hírek közé. Általában az újságok végén, a művészeti rovatban eldugva jelentek meg rövid cikkek, melyekben a holland újságírók tárgyilagos leírásokat adtak a verseny állásáról és eredményeiről.

A magyar sajtó kissé máshogy találta a Budai Dalárda amszterdami sikerét. Az *Egri Népiújság* 1923. július 10-i számában, a címlapon így számolt be az eseményekről:

„Most érkeznek hozzánk azok a *holland lapok*, amelyek a Budai Dalárda győzelmével kapcsolatosan sok szépet írnak Magyarországról s amelyekből látható,

19 Buda dicsősége, *Budai Napló*, 1923. július 5., 1.

20 Hongaarsche muziek, *Onze Courant*, 1923. május 23., 4.

21 De wedstrijd der Ver. Zangers, *De Courant – Het Nieuws van de Dag*, 1923. május 23., 6.

22 Hongaarsche avond, *Delftsche Courant*, 1923. június 18., 6.

23 De Vereenigde Zangers, *Het Volk*, 1923. április 5., 7.

24 De intern. zangwedstrijd, *De Courant – Het Nieuws van de Dag*, 1923. június 2., 5.

25 Internationale wedstrijd der Verenigde Zangers, *De Courant – Het Nieuws van de Dag*, 1923. június 18., 1–2.

26 Hongaarsche avond, *Delftsche Courant*, 1923. június 18., 6.

hogy itt nem csupán az első díj hazahozataláról, hanem kulturális felsőbbbségünk beigazolásáról, megtépázott hírnevünk helyreállításáról és a rólunk terjesztett rágalmak megcáfolásáról van szó. Emellett oly értékes nemzetközi kapcsolatok újrafelvételére nyílt alkalom, amelyek nemzetünk gazdasági talpraállását is előmozdíthatják.”²⁷

Tehát amíg a holland sajtó meglehetősen tárgyilagosan egy kórusverseny győzteséről ír, addig ez az eredmény a magyar sajtó számára nemzeti diadal, a magyar kulturális felsőbbrendűség ékes bizonyítéka, sőt valamiféle elégtétel Trianonért. És amikor az egri lap újságírója a magyar gyermekeket befogadó holland nevelőszülőknek adott koncertről számol be, kétségtelenül kissé elferdíti az események leírását:

„A könnyek s a tomboló taps már *Trianonnak* is szóltak, mert még a leghiggadtabb öreg hollandusok is együtt kiabálták gyermekeinkkel: *Nem, Nem, soha!* és ... *Csonka-Magyar ország nem ország!*”²⁸

Hogy a Budai Dalárda sikere nem csupán egy szimpla kórusversenyben elért eredményt jelent, a cikk végén egyértelművé válik az olvasó számára, mikor az újságíró megjegyzi, hogy a „magyar nemzeti ügynek olyan propagandát, milyen a Budai Dalárdaé volt, még alig fejtettek ki.”²⁹ Az *Egri Néplap* kissé eltorzított, tendenciózus beszámolója bizonyára hatott a Trianon utáni elkeseredett magyar társadalom érzelmeire, de kevésbé fedte a valóságot. A Budai Dalárda valóban fergeteges sikert aratott Amszterdamban, de teljesen valószínűtlen, hogy a hollandok együtt kiabálták volna a magyarokkal, hogy *Nem, nem soha!* vagy *Csonka Magyarország nem ország!* Ilyen eseményekről a holland sajtó nem számolt be, sőt terjedelmes vezércikkében a büszkeségtől dagadó *Budai Napló* és a Magyar Távirati Iroda *Napi Hírek* kiadványa sem említ ilyen történést a holland hallgatóság részéről.³⁰ A Budai Dalárda sikere tehát a magyar társadalom számára nemzeti büszkeség, a revansizmus szócsöve vagy legalábbis a sokat hangoztatott kultúrfőlény ékes bizonyítéka volt, és egyúttal lehetőséget teremtett új külföldi kapcsolatokra, új barátok és támogatók megnyerésére a magyar ügynek.

A *Magyar Daloskönyv* sem csupán önmagában a magyar dal külföldi terjesztését szolgálta, hanem a magyar kultúra és ezen keresztül az ország nemzetközi jelenlétét

27 A magyar dal külföldi diadala, *Egri Néplap*, 1923. július 10., 1.

28 Ua.

29 Ua.

30 Buda dicsősége, *Budai Napló*, 1923. július 5., 1.; *MTI Napi Hírek*, 1923. július 2. Az, hogy a közönség soraiban ülő magyarok valószínűleg ilyen módon adtak hangot nemzeti érzelmeiknek, könnyen feltételezhető, de mindez nem mondható el a hollandokról: „Az ünneplők között igen sok volt a Hollandiában tartózkodó magyar gyermek. Ez a lelkes sereg hatalmas nemzeti tüntetést rendezett a *Nem, Nem, Soha!*, a hollandiai és a magyar *Himnusz* és *Hiszkegy* eléneklésével.” *MTI Napi Hírek*, 1923. július 2.

is. A cél a gyermekek által megnyert svájci és holland nevelőszülők magyarbarát-ságának erősítése, mondhatni befolyásolása volt. A *Magyar Asszony* című lap így kommentálta a *Daloskönyv* megjelenését:

„Adná a magyarok Istene, hogy a külföldön e magyar nóták új barátokat szereznének e mindenkitől elhagyatott, szegény, de jobb sorsra érdemes maroknyi népnek, ez lesz a legszebb jutalom e lelkes garda fáradozásáért! Az is kíváncsi lenne, ha az a sok szülő, kiknek gyermekeik a holland, svájci, belga vendégszeretetet élvezték, a külföldi szülőknél egy-egy ily *Magyar Daloskönyvet* megküldénének, miáltal ők is hozzájárulnának a magyar nóta terjesztéséhez.”³¹

Barátokat és pártfogókat szerezni a magyar nótának és Magyarországnak, ez a politikai cél bontakozik ki a zenei export mögött. Erre az egyik szerkesztő, Jekel Péter is ráerősít a *Komáromi Lapok*-nak adott nyilatkozatában: „Ez a füzet már több ezer példányban terjeszti Hollandiában és Svájcban a magyar dalt és következetesen a magyar nép iránti szeretetet.”³² A *Daloskönyv* tartalma is ezt a célt szolgálta. A kiadvány egy Balassi Bálinttól származó bujdosóénekekkel kezdődik, az *Őszi harmat után* címmel, de általában a nép(ies) dalok dominálnak, mint az *Ej, haj gyöngyvirág; Juhászleány szegény; Ég a kunyhó, ropog a nád; Kerek a zsembe, nem fér a zsebembe*; vagy a *Kis székeres, nagy székeres, mind megissza amit keres*. E dalok közé beékelve található a *Térj magadhoz drága Sion* című éneket, melyet manapság mint a 769. számú református, illetve 263. számú evangélikus dicséretet ismerünk. A népdalok között kakukktójásként megbúvó protestáns ének a kortársaknak is szemet szúrt. Az *Új Nemzedék* szerkesztője cikkében berzenkedik a protestáns dicséret felvételétől a *Daloskönyv*-be: „Miért kellett ezt az éneket a gyűjteménybe felvenni, érthetetlen, hisz ismeretes, hogy nemcsak protestáns, hanem katolikus svájci és hollandus családok is láttak magyar gyermekeket vendégül.”³³ A protestáns ének felvétele a *Daloskönyv*-be első látásra valóban némileg meglepőnek hathat, de a szerkesztők egy jegyzetben kielégítő magyarázatot adnak választásukra. Az ének ugyanis a gályarab-prédikátorok dalaként ismert, akiket 1676. február 11-én Nápolyban a holland admirális, Michiel Adriaenszoon de Ruyter szabadított ki. A huszonhat túlélő magyar prédikátor története a holland–magyar református kapcsolatok ikonikus epizódja, melyet a magyar protestánsok az évszázadok folyamán mindig fontosnak tartottak.³⁴ A gályarabokra és az őket megszabadító De Ruyter admirálisra való utalás jelzés

31 K.R.M.: Magyar Daloskönyv, *Magyar Asszony*, 5/7–8, 1925. július 1., 285–286.

32 Elindult hódító útjára a magyar népdal, *Komáromi Lapok*, 1925. február 10., 6.

33 Elindult hódító útjára a magyar népdal, *Új Nemzedék*, 1924. december 19., 2.

34 PUSZTAI Gábor: Gedenksuul voor De Ruyter, *Michiel de Ruyter en Hongarije*, *Acta Neerlandica* 8/2011, 175–187.; PUSZTAI Gábor: *Michiel de Ruyter*, *Kontaktus – fejezetek a holland-magyar református kapcsolatok történetéből*, Budapest, RPI, 2009.; BITSKEY István – PUSZTAI Gábor (szerk.): *Michiel de Ruyter és Magyarország*, Debrecen, DE Néderlandisztika Társaság, 2008.; PUSZTAI Gábor: Admirális a reformátorok között, *Debreceni Szemle*, 28/2 (2020), 137–147.; PUSZTAI Gábor: De drie gezichten van De Ruyter, *Acta Neerlandica*, 14/2017, 205–221.; PUSZTAI Gábor: A szabadító emlékezete: Michiel de Ruyter a magyar emlékezetben, Bárány Attila, Fazakas

volt a hollandok felé, mellyel azt akarták tudatosítani a szerkesztők az olvasókban, hogy egyrészt a közös református vallás összeköti a két nemzetet, másrészt a történelmi kapcsolatok erősítik a két ország baráti viszonyát. Míg az *Ég a kunyhó, ropog a nád; Kerek a zsemlye, nem fér a zsebembe*; vagy a *Kis szekeres, nagy szekeres, mind megissza amit keres* inkább egzotikus kuriózumnak számít és minden bizonnyal némileg idegenül hat a holland vagy svájci dalos kedvű polgárok körében, addig a *Térj magadhoz drága Sion* az az ismerős dal, mely összeköti a nemzeteket, hiszen a német nyelvű evangélikusok és reformátusok jól ismert éneke a „Zion! gib dich nur zufrieden; Gott ist noch bey dir darin ...” melyet Jeszenszky Károly 1890-ben fordított magyarra.

Joachim Pauli (1636–1708) 1664-ben írt vigasztaló éneke nemcsak a hazai reformátusok, de az egész poszttrianoni magyarság lelkiállapotát tükrözte. A porba sújtott nemzet, az igazságtalan büntetés iránt érzett keserűség, a megalázottság, mind tükröződik a református énekben. Együttal a remény (Azt bünteti, kit szeret), az Istenbe vetett hit (Van még néked Istened, Ki atyádként felkaroljon) és a kesergés helyetti bizakodó jövőbe tekintés (Térj magadhoz ... S szabj határt bús gyötrelmednek) kifejezése egyfajta nemzeti programot és jövőképet is jelentett. Mindemellett a svájciak és hollandok felé kinyújtott, segélykérő testvéri kéz is ez az ének, mely párhuzamot von a Trianon utáni magyarság és a 17. századi üldözött protestáns gályarabok között.

ÖSSZEFOGLALÁS

Összefoglalásként kijelenthetjük tehát, hogy a *Magyar Daloskönyv* tipikus produktuma volt a poszttrianoni Magyarországnak. Egyrészt a nemzeti sajátosságok, a magyar népdal, a dallamvilág, a zene képviselőjeként hirdette a nagyvilágban (elsősorban holland és német nyelvterületen) a magyar kultúra egyediségét, másrészt egyértelmű célja volt, hogy külföldön barátokat, támogatókat szerezzen elsősorban a magyar zenének, kultúrának, de ezen keresztül a magyar ügynek, vagyis a magyar külpolitikának, mely ebben a korszakban elsősorban revansista és revizionista volt. És ehhez, ha kellett, felhasználtak egyházi kapcsolatokat, történelmi barátságokat, vagy éppen a külföldi protestáns hitsorsosok érzelmeire akartak hatni egy gondosan kiválasztott egyházi dicsérattal.

BIBLIOGRÁFIA

- ABBING, A. B. M.: *Het drama van Trianon*, Amsterdam, Van Campen, 1931.
 ABLONCZY Balázs: *Ismeretlen Trianon. Az összeomlás és a békeszerződések történetei 1918–1921*, Budapest, Jaffa, 2020.
 A Lafontaine Társaság, *Budapesti Hírlap*, 1923. június 27., 5.

Gergely, Pusztai Gábor, Takács Miklós (szerk.): *Németalföld emlékei Magyarországon, magyar-holland kapcsolatok*, Debrecen, DU Press, 2017, 155–165.

- A magyar dal külföldi diadala, *Egri Néplap*, 1923. július 10., 1.
- A magyar népdal külföldön, *Az Újság*, 1924. február 6., 6.
- Az államtitkári fegyelmi bizottság, *Budapesti Közlöny* 54/131, 1920. június 11., 2.
- BRISKEY István - PUSZTAI Gábor (szerk.): *Michiel de Ruyter és Magyarország*, Debrecen, DE Néderlandisztika Tánszék, 2008.
- Buda dicsősége, *Budai Napló*, 1923. július 5., 1.
- DEKKER, W. A.: *Van Godsdiens en Vaderland*, Nijkerk, Callenbach, 1939.
- De intern. zangwedstrijd, *De Courant – Het Nieuws van de Dag*, 1923. június 2., 5.
- De Vereenigde Zangers, *Het Volk*, 1923. április 5., 7.
- De wedstrijd der Ver. Zangers, *De Courant – Het Nieuws van de Dag*, 1923. május 23., 6.
- Elégtétel a meghurcolt Jekel Péter helyettes államtitkárnak, *Friss Újság* 1924. május 13., 4.
- Elindult hódító útjára a magyar népdal, *Komáromi Lapok*, 1925. február 10., 6.
- Elindult hódító útjára a magyar népdal, *Új Nemzedék*, 1924. december 19., 2.
- Hivatalvesztésre ítélt államtitkár, *8 Órai Újság* 1920. június 11., 3.
- HOEKSTRA, Elly: *Eenige bijzonderheden over de Hongaarsche taal*, Utrecht, 1939.
- Hongaarsche avond, *Delftsche Courant*, 1923. június 18., 6.
- Hongaarsche avond, *Delftsche Courant*, 1923. június 18., 6.
- Hongaarsche muziek, *Onze Courant*, 1923. május 23., 4.
- Hongaarsche zangers, *Delftsche Courant*, 1923. június 2., 10.
- Internationale wedstrijd der Verenigde Zangers, *De Courant – Het Nieuws van de Dag*, 1923. június 18., 1–2.
- Jekel Péter dr. üdvözlése, *Budapesti Hírlap* 1924. május 13., 7.
- KERN Aurél - JEKEL Péter (szerk.): *Hongaarsch liedboek, Ungarisches Liederbuch, Magyar Daloskönyv*, ford. Jekel Péter, Telcs Sarolta, Budapest, Kern & Jekel, 1923.
- K.R.M.: Magyar Daloskönyv, *Magyar Asszony*, 5/7-8, 1925. július 1., 285–286.
- Magyar költők német nyelven, *Szózat*, 1924. február 10., 10.
- MTI Napi Hírek, 1923. július 2.
- NOPPEN, Henry J. van: *Eenige indrukken en beschouwingen over Hongarije en zijne bevolking*, 's Gravenhage, 1925.
- Nyilatkozat, *Budapesti Hírlap* 1920. január 9., 5.
- PUSZTAI Gábor: 'Gyermekmentő akciók a második világháború után Magyarországon', in: Aalders, Maarten J., Pusztai Gábor, Réthelyi Orsolya (szerk.): *A gyermekvonatok. Élő bíd Magyarország, Hollandia és Belgium között az első világháború után*, Budapest: L'Harmattan, 2020, 163–193.
- PUSZTAI Gábor: A holland irodalom magyar hollandiai nagykövetei: Madelon Lu-
lofs és Székely László műfordítói tevékenységéről, *Alföld*, 66/2 (2015), 93–101.
- PUSZTAI Gábor: „Minden kis gyermekszív szavára/Virág fakad Hollandiában”
Debrecen és a holland gyermekvonatok, *Mediárium*, 14/1–3 (2020), 29–43.
- PUSZTAI Gábor: Gedenkzuil voor De Ruyter, *Michiel de Ruyter en Hongarije, Acta Neerlandica* 8/2011, 175–187.

- PUSZTAI Gábor: *Michiel de Ruyter*, Kontaktus – fejezetek a holland-magyar református kapcsolatok történetéből, Budapest, RPI, 2009.
- PUSZTAI Gábor: Admirális a reformátorok között, *Debreceni Szemle*, 28/2 (2020), 137–147.
- PUSZTAI Gábor: De drie gezichten van De Ruyter, *Acta Neerlandica*, 14/2017, 205–221.
- PUSZTAI Gábor: A szabadító emlékezete: Michiel de Ruyter a magyar emlékezetben, Bárány Attila, Fazakas Gergely, Pusztai Gábor, Takács Miklós (szerk.): *Németalföld emlékei Magyarországon, magyar-holland kapcsolatok*, Debrecen, DU Press, 2017, 155–165.
- RÉTHELYI Orsolya: „Légy reménységgel: Nézz Hollandiára. / Nézz királynéjára! Nem vagy többé árva” Vilma királynő 1923-as trónjubileuma és a ’Magyar ablak’ a holland királyi palotában, in: Bárány Attila, Fazakas Gergely Tamás, Pusztai Gábor, Takács Miklós (szerk.): *Németalföld emlékei Magyarországon, magyar-holland kapcsolatok*, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2017, 122–143.
- SCHNEIDERS, Frans: *Hongarije. Het lied van de Donau*, ’s Hertogenbosch, Teuling, [1936].
- SZENTMIKLÓSSY Géza (szerk.): *A Magyar Feltámadás Lexikona*, Budapest, A Magyar Feltámadás Lexikona Kiadás, 1930.
- VÉGVÁRI: *Zu Hilfe! Stimmen aus dem Siebenbürgischen Grenzmark 1918-1919*. übertagen von Peter Jekel, Budapest, Magyarország Területi Épségének Védelmi Ligája, 1920.
- VÖRÖSMARTY Mihály: *Ausgewählte Gedichte*, übertragen von Peter Jekel, Leipzig, Blumberg, 1901.
- VREDENBURCH, W. C. A. baron van: *Hongarije en de Hongaren*, Leiden, Sijthoff, 1936.
- WORMSER, C. W.: *Mijn Balkanreis*, Bandoeng/Amsterdam, Vorkink, 1936.